

โรคพยาธิไส้เดือนในลูกกระบือ

Ascariasis in buffalo calves

วิจิตร สุขเพชร ส.พ.บ., M.S., Ph.D. (Vichitr Sukhapesna)

กองวิชาการ กรมปศุสัตว์ ปฏิบัติงานที่สำนักงานเกษตร
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ท่าพระ ขอนแก่น

(Division of Veterinary Research, Department of Livestock Development)

Abstract

Ascariasis in buffalo calves is one of the most important factors which prevent from increasing animal production. The cause of death is mostly due to the obstruction of adult ascarids in the digestive tract. Another rarely cause of death is due to peritonitis, resulting from the penetration of ascarids through the intestinal wall into the abdominal cavity.

There are numerous factors which contribute to control ascarid infection, such as improvement animal management, pasture management, nutrition and sanitation. However the most successful method to get rid of ascarids is to use of effective anthelmintics, such as piperazine citrate, pyrantel tartrate, tetramisole and fenbendazole.

โรคพยาธิไส้เดือนเป็นโรคที่ทำอันตรายให้แก่ลูกกระบือมากที่สุด โรคพยาธิไส้เดือนเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการเพิ่มผลผลิตกระบือ เพราะโรคนี้นอกจากจะทำให้สัตว์แคะแกร็น ไม่เจริญเติบโตเท่าที่ควร ความต้านทานต่อโรคลดน้อยลง และในรายที่เป็นรุนแรงก็สามารถทำให้สัตว์ล้มตายลงได้

ความรุนแรงของโรคพยาธิไส้เดือนแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับจำนวนพยาธิที่สัตว์ได้รับเข้าไป นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นอีก เช่น ความสมบูรณ์ของสัตว์

สภาพทุ่งหญ้าที่ใช้เลี้ยงสัตว์ การเลี้ยงดูสัตว์ การให้อาหารสัตว์ และการสุขาภิบาลสัตว์ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะมีผลทำให้ลูกสัตว์มีโอกาสได้รับพยาธิเข้าไปมากน้อยต่างกัน และมีความต้านทานต่อโรคแตกต่างกันด้วย อัตราการตายของลูกกระบือที่เนื่องมาจากพยาธิไส้เดือนมีแตกต่างกันไป ในท้องที่บางแห่งอัตราการตายของลูกสัตว์จะต่ำมาก แต่ในท้องที่บางแห่งอัตราการตายสูงถึง 60 เปอร์เซ็นต์ (วิจิตร, 2520) และในเกษตรกรรายย่อยที่เลี้ยงกระบือไม่กี่ตัว ลูกกระบือที่เกิดมาทั้งหมดอาจจะล้มตายลงด้วยโรคพยาธิไส้เดือน (100 เปอร์เซ็นต์)

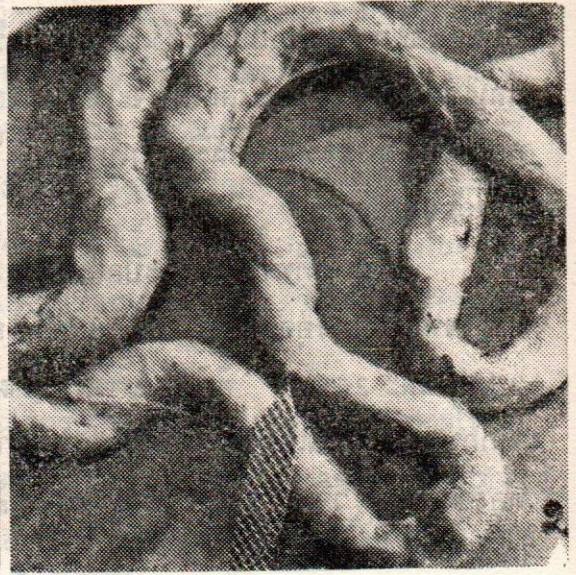
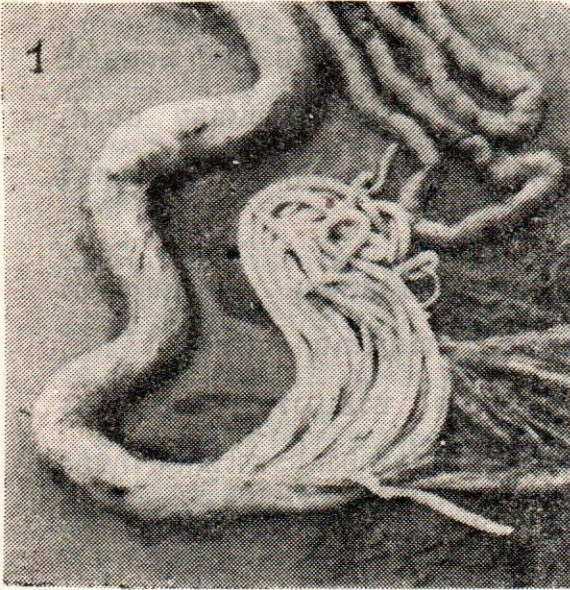
พยาธิไส้เดือนจะตรวจพบแต่ในลูกกระบือเท่านั้น ระยะที่ทำอันตรายให้แก่ลูกสัตว์มากที่สุดจนถึงตายก็ในระยะที่ลูกสัตว์มีอายุได้ 2 เดือนแรกเท่านั้น ส่วนมากถ้าลูกสัตว์อายุมากกว่า 2 เดือนขึ้นไปแล้วอันตรายที่จะได้รับจากพยาธิไส้เดือนมีน้อยมาก นอกจากกรณีที่มีโรคแทรกซ้อนเกิดขึ้นเท่านั้น

ลูกสัตว์สามารถขับพยาธิไส้เดือนตัวแก่ออกไปกับอุจจาระได้ โดยธรรมชาติ และดูเหมือนว่าลูกสัตว์จะมีความต้านทานโรคพยาธิไส้เดือนมากขึ้นเมื่อลูกสัตว์มีอายุมากขึ้น เพราะจากการศึกษาหาชนิดและจำนวนไข่พยาธิในลูกกระบือตั้งแต่แรกเกิดก็ตรวจพบไข่พยาธิไส้เดือนในลูกกระบือที่มีอายุน้อยกว่า 5 เดือนลงมาเท่านั้น (วิจิตร, 2521)

การติดต่อของโรคพยาธิไส้เดือนในลูกสัตว์ ส่วนใหญ่ลูกสัตว์ได้รับพยาธิไส้เดือนตั้งแต่อยู่ในท้องแม่ (Herlich และ Porter, 1953 ; Refuerzo และ Albis — jimenez, 1954) นอกจากนี้ลูกสัตว์ยังสามารถได้รับพยาธิหลังจากเกิดแล้วโดยทางน้ำนม (Mia และคณะ, 1975) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแม่สัตว์เป็นตัวการสำคัญที่เป็นแหล่งสำหรับแพร่โรคพยาธิไส้เดือนไปยังลูกสัตว์

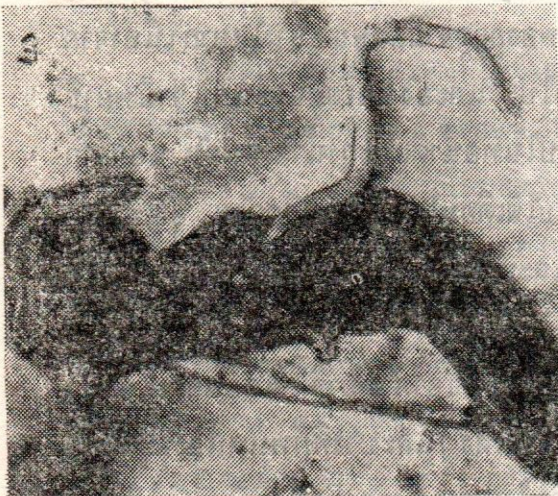
อาการของลูกกระบือที่เป็นโรคพยาธิไส้เดือนมีลักษณะดังต่อไปนี้ ลูกสัตว์จะซุ่มพอมแกร็น ขนหยองและหยาบกร้าน เบื่ออาหาร ระบบทางเดินอาหารผิดปกติ โดยลูกสัตว์แสดงอาการท้องผูก อุจจาระจะมีลักษณะเหนียวมีสีขาวยปนเทา มีกลิ่นเหม็นมากเป็นกลิ่นเฉพาะตัว สัตว์ป่วยจะแสดงอาการเบ่งถ่ายอุจจาระลำบาก ในรายที่มีพยาธิมากลูกสัตว์จะไม่สามารถถ่ายอุจจาระออกมาได้ แต่อาจจะมีตัวแก่ของพยาธิ

รูปที่ 1 “พยาธิไส้เดือนตัวแก่จะเรียงขนานอัดแน่นไปตามความยาวของลำไส้เล็กส่วนต้น และบริเวณดังกล่าวจะมีขนาดขยายใหญ่กว่าบริเวณที่ไม่มีพยาธิไส้เดือน 3 - 4 เท่า”

รูปที่ 2 “ผนังด้านนอกของลำไส้เล็กที่มีพยาธิไส้เดือนอัดแน่นอยู่ บางแห่งจะโป่งพองออกมามีลักษณะบางใสมาก”

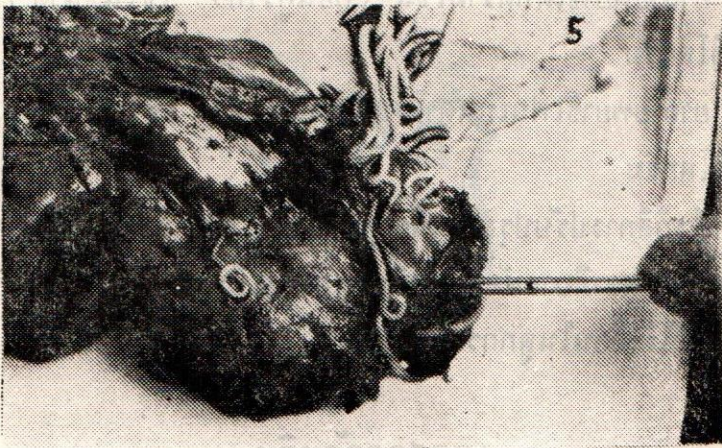

รูปที่ 3 “บริเวณของลำไส้เล็กส่วนที่มีพยาธิไส้เดือนแทงทะลุออกไปในช่องท้อง”

รูปที่ 4 “ลักษณะของ intestinal mucosa หลังจากที่เขาพยาธิไส้เดือนออกไปแล้ว จะพบว่ามีการอักเสบ และบางแห่งก็มีหนองปนอยู่ด้วย”

(รูปที่ 5) ซึ่งเป็นผลทำให้เชื้อแบคทีเรียสามารถผ่านเข้าไปในลำไส้และท่อน้ำดี ก็เป็นไปได้

รูปที่ 5 " พบพยาธิไส้เดือนเรียงอัดแน่นในท่อน้ำดีที่ติดกับตับ และยังพบหนองในบริเวณ ด้านในของท่อน้ำดีอีกด้วย "

จำนวนตัวแก่ของพยาธิไส้เดือนที่พบในลูกกระบือที่ล้มตายลงก็มีจำนวน มากน้อยแตกต่างกันไป โดยพบพยาธิไส้เดือนน้อยที่สุดจำนวน 274 ตัว และมาก ที่สุดจำนวนถึง 537 ตัว ในลูกกระบือ 1 ตัว

เนื่องจากว่าพยาธิไส้เดือนทำอันตรายให้แก่ลูกกระบือถึงตายได้ ดังนั้นจึง จำเป็นต้องให้ยาถ่ายพยาธิเพื่อกำจัดหรือขับพยาธิไส้เดือนออกไปจากสัตว์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะที่ลูกสัตว์เริ่มแสดงอาการเป็นโรคให้เห็น ถ้าเป็นไปได้ก็ล้วงเอาอุจจาระ ของลูกสัตว์ที่สงสัยว่าจะเป็นโรคนี้ไปให้นายสัตวแพทย์หรือผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับเรื่อง พยาธิตรวจเพื่อที่จะได้ทราบแน่นอนว่าสัตว์เป็นโรคพยาธิไส้เดือนหรือไม่

ยาถ่ายพยาธิไส้เดือนที่ได้ทำการทดลองแล้วว่าใช้ได้ผลดีในการขับพยาธิ ไส้เดือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย และมีจำหน่ายมีดังนี้

1. ยาถ่ายพยาธิพวกบีบเปอรารชิน เช่น บีบเปอรารชิน ชิเตรท ใช้ใน ขนาด 220 มิลลิกรัม ต่อน้ำหนัก 1 กิโลกรัม

2. ยาถ่ายพยาธิไพเรนเทล ทาร์เทรท (แบนมินท์ ทู) ใช้ในขนาด 10 มิลลิกรัม ต่อน้ำหนัก 1 กิโลกรัม
3. ยาถ่ายพยาธิเตทตรามิโซล (คอนคูราท) ใช้ในขนาด 7.5 มิลลิกรัม ต่อน้ำหนัก 1 กิโลกรัม
4. ยาถ่ายพยาธิเฟนเบนดาโซล (พานาเคอร์) ใช้ในขนาด 7.5 มิลลิกรัม ต่อน้ำหนัก 1 กิโลกรัม

อย่างไรก็ดีการปรับปรุงการเลี้ยงดูสัตว์ ทွ่งหญ้าสำหรับเลี้ยงสัตว์ การให้อาหาร รวมทั้งการสุขาภิบาลสัตว์ต่างก็มีส่วนสำคัญเป็นอย่างมาก ที่จะช่วยลดอัตราการเป็นโรคพยาธิไส้เดือนในลูกกระบือลง

เอกสารอ้างอิง

- วิจิตร สุขเทศน์ 2520. ประสิทธิภาพของยาถ่ายพยาธิปีปเปอร์าซีน ซิเตรท ต่อพยาธิ *Neoascaris vitulorum* ในลูกกระบือ. รายงานการประชุมวิชาการเกษตรศาสตร์และชีววิทยาแห่งชาติ ครั้งที่ 15 สาขาสัตว มหวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ
- วิจิตร สุขเทศน์ 2521. พยาธิในกระบือ สัมมนาโครงการวิจัยกระบือ. สถาบันบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์
- วิจิตร สุขเทศน์ 2522. ประสิทธิภาพของยาถ่ายพยาธิเตทตรามิโซลต่อพยาธิไส้เดือนในลูกกระบือ. สัตวแพทยสาร 30 (1) : 17 - 28.
- วิจิตร สุขเทศน์ ประสิทธิภาพของยาถ่ายพยาธิไพเรนเทล ทาร์เทรทต่อพยาธิไส้เดือนในลูกกระบือ
- วิจิตร สุขเทศน์ ประสิทธิภาพของยาถ่ายพยาธิเฟนเบนดาโซล ต่อพยาธิไส้เดือนในลูกกระบือ
- Herlich, H., and D.A. Porter. 1953. Prenatal infection of a calf with the nematode *Ascaris vitulorum* (Abstr.). J. Parasitol. 39 : 33 - 34.
- Mia, S., M.L. Dewar, M. Uddin, and M.U.A. Chowdhury. 1975 : The route of infection of buffalo calves by *Toxocara* (*Neoascaris*) *vitulorum*. Trop. Anim. Hith. Prod. 7 : 153 - 156.
- Refuerzo, P.G., and F.S. Albis-jimenez. 1954 : Studies on *Neoascaris vitulorum* III. Further observation on inoculation of calves with notes on prenatal infection. Amer. J. Ver. Res. 15 : 552 - 554
- Srivastava. S.C. 1963 : *Neoascaris vitulorum* (Goeze, 1782) Travassos, 1907, in intestinal Perforation with its localization liver of buffalo calves. Indian Vet. J. 40 : 758 - 762.